

Лабораторії обговорювались сфери співпраці України з ЄС, що сприятимуть ефективній євроінтеграції.

Негативним моментом є те, що подія, на жаль, не набула широкого висвітлення у вітчизняних ЗМІ та соціальних медіа. Це значно зменшило кількість людей, які могли ознайомитися з результатами її роботи так би мовити «по гарячим слідам». Наявність матеріалів у відкритому доступі сприяє поширенню інформації про діяльність аналітичних центрів у напрямку дослідження євроінтеграції України, а також реальних дій влади в цьому напрямку, невідомих широкому загалу.

Отже, можна зробити висновок, що Офіс зв'язку аналітичних центрів у Брюсселі відіграє важливу роль не лише у сприянні процесу євроінтеграції України, а й дає можливість українському суспільству бути почутим у Брюсселі, мати голос в ЄС. Це також актуалізує, стимулює та підвищує ефективність роботи українських «мозкових центрів», які вже декілька років досліджують проблему відносин України-ЄС.

Список джерел та використаної літератури:

1. Відносини Україна –ЄС: погляд за горизонт. Як ми бачимо майбутнє європейської інтеграції. Українська Лабораторія в Брюсселі 27 лютого 2018 року: яке майбутнє відносин Україна-ЄС (27 лютого 2018 року, м. Київ). URL: <https://ukraine-office.eu/brussels-ukrainelab-2018-27-february-2018-what-future-for-eu-ukraine-relations/> (дата звернення: 27.02.2019).
2. Офіс зв'язку українських аналітичних центрів у Брюсселі [офіційний сайт] URL: <https://ukraine-office.eu/> (дата звернення 17.03.2019).
3. Поглиблення відносин між ЄС та Україною: що, чому і як? Центр європейських політичних досліджень (CEPS), Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД). Київ: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2018. 267 с.
4. Угода про асоціацію України з ЄС від 27 червня 2014 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 17.03.2019).
5. Фонд «Демократичні ініціативи» ім. І. Кучеріва [офіційний сайт] URL: <https://dif.org.ua/> (дата звернення 17.03.2019).
6. Weaver R. K. The Changing World of Think Tanks. *Political Science and politics*. September 1989. P. 563-578.

Шевченко Анастасія

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ: ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЇ

Автором розкриваються особливості становлення та еволюції європейського вектору зовнішньої політики Великої Британії в історичній

ретроспективі та сьогодні. Акцент зроблено на сприйнятті ЄС як інструменту для досягнення поставлених зовнішньополітичних цілей.

Ключові слова: європейська політики Великої Британії, євроскептицизм, ідея «третьої сили», доктрина «трьох сфер впливу», BREXIT.

The author reveals the features of the formation and evolution of the European vector of British foreign policy in the historical retrospective and today. The emphasis is on the perception of the EU as an instrument for achieving foreign policy goals

Keywords: European politics of Great Britain, Euroscepticism, idea of «third force», doctrine of «three spheres of influence», BREXIT.

Традиційно, Велика Британія сприймається у Європі в якості євроскептика, а в контексті інтеграційних процесів класифікується як «незручний партнер». Останні події, які відбулися в державі стосовно BREXITу лише підсилюють ці настрої і актуалізують проблему необхідності аналізу причин подібної моделі поведінки та можливих шляхів виходу з кризи, що склалася.

Мета чинного дослідження – проаналізувати особливості становлення та еволюції європейського вектору політики Великої Британії.

Політику Британії по відношенню до Європи можна прослідкувати, починаючи із закінчення Другої світової війни. Вийшовши переможцем з війни, Сполучене Королівство залишалось в трійці лідерів, що стало одним із факторів формування бачення «великої держави». Та через політичні та економічні наслідки Велика Британія перетворилась на державу «другого ешелону», поступаючись першістю США та СРСР. [1] Це спричинило до зміни балансу сил на міжнародній арені та виникненню потреби переосмислення зовнішньополітичного курсу держави.

Першим висунув власну ідею бачення позиції Британії у світі, керівник зовнішньополітичного відомства Е. Бевін, який наголошував про створення «третьої сили», яка буде протистояти двом сформованим «наддержавам». Основна мета цієї концепції полягала у перетворенні Великої Британії на «середину планети», зберігаючи «місце-тріумфатора» в рамках нового світового порядку. [13] Та цьому не судилось статись через втрату Сполученим Королівством колишнього впливу серед інших держав. Важливо зазначити, що водночас з приходом лейбористів до влади, Британія отримує запрошення на вступ до ЄОВС (Європейське об'єднання вугілля та сталі), але К. Еттли відмовляється від пропозиції, заявивши: «Ми не збираємося приєднуватися до групи держав, чотири з яких ми щойно врятували від двох інших», [15] що підтверджує бажання британського істеблішменту боротись за провідну роль у світі.

У 1951 році до влади приходять В. Черчилль, який на відміну від попередників розумів, що без підтримки сусіда Велика Британія не зможе залишитись впливовою. У 1948 році у м. Лландідно політик проголошує «доктрину трьох сфер впливу», де розглядались три основні «кола»:

Британська співдружність та імперія, англосаксонський світ та об'єднана Європа. [9] Доктрина передбачала надання переваги Сполученим Штатам як противага Радянського Союзу, і також не включала в себе ідею євроінтеграції. Однак ця концепція не являла собою схему політичних сил на континенті, політик наголосив щодо встановлення ролі як підтримки у розвитку європейських регіональних проектів.

Після проголошення доктрини В. Черчилля, відбувається розподіл між британськими політиками на два табори: «євроскептики» та «єврооптимісти». Перші надавали перевагу вступу до регіонального проекту, як можливість відновлення гегемонії (як не у світі, так хоча би в Європі) та приєднання до європейського ринку, як важливий чинник у зв'язку із економічною ситуацією, яка склалась після завершення війни; другі наполягали на тому, що державі не по статусу приєднуватися до об'єднання, що Європа обмежить право Сполученому Королівству приймати всі рішення самостійно, і що дана згода остаточно підтвердить неготовність Великої Британії боротись за сферу впливу в світі. [4]

Наступне десятиліття свідчить про спроби держави боротись за провідне місце у світовому порядку, та події, які відбуваються у цей час демонструють слабкість перед своїм головним «союзником» Сполученими Штатами. З цього моменту формується нова тенденція у зовнішній політиці Великої Британії: держава подає заявку на вступ до ЄЕС, про яку заявив тодішній прем'єр-міністр Г. Макміллан та, яку активно підтримав Е. Хіт [8].

Протягом всього життя Е. Хіт був переконаним єврооптимістом: «єврооптиміст до непристойності». [7] Навіть його перший виступ в Палаті громад, так названа «Maiden speech», була присвячена ідеї «об'єднаної Європи». Для політика регіональний проект виступав як інструмент для досягнення власних зовнішньополітичних завдань (в тому числі економічних), тому не дивно, що саме він очолив британську делегацію на перемовинах з Брюсселем в 1961-1963 рр.. Рішення Г. Макміллана звернутись з проханням про вступ в Спільний ринок, одностайно підтримане кабінетом 21 липня 1961 р., по словам Е. Хіта означає «кінець славної ери Британської імперії і початок нового розділу в британській історії». Таким чином, концепція сформована В. Черчиллем «трьох сфер впливу» (яка лежала в основі зовнішньої політики держави) відходила в минуле. [3]

Вступ держави у 1973 році до Європейського економічного співтовариства, свідчило про остаточне складання нової конфігурації доктрини В. Черчилля серед якої відносини із Європою виходять на друге місце, відтіснивши фактор Співдружності. [10] Але як зазначалось вище, що після вступу до ЄЕС, посилюється внутрішня проблема у державі – суперечності серед британського істеблішменту щодо майбутнього курсу Сполученого Королівства. Важливу роль у цьому протистоянні відіграла прем'єр-міністр М. Тетчер.

Спочатку в поглядах політика ми можемо спостерігати лінію єврооптиміста, коли на виступі у січні 1976 р., вона не протистояла євроінтеграції, а лише застерігала щодо обережності прийняття рішень. [6] Та розташування сил на міжнародній арені змусило критичніше віднестись до регіонального проекту, а саме європейське співтовариство для Британії лише виступало не більше як економічна та політична вигода. Та при цьому слід зауважити той факт, що політик ні разу не концентрував свою увагу щодо важливості або вкрай необхідності виходу Британії з об'єднання. Консерватори навпаки засудили дану позицію, особливо в період наростання євроскептицизму лейбористів, які мали намір провести референдум за вихід із ЄЕС у разі перемоги у виборах. Внаслідок непостійної та конфронтаційної політики, М. Тетчер йде у відставку.

Лейборист Т. Блер фактично продовжив справу свого попередника М. Тетчер: політик також намагається перетворити державу у «міст» США-Європа. Та ключова роль близькості ідейно-політичних позицій та позиції з конкретних питань соціально-економічного розвитку [12] демонструють явну перевагу «особливих відносин» та другорядність європейської (регіональної) «зони зосередження».[2] А активне включення британського керівництва в ініційовану війну Америки з терором та кампанію в Іраку – підтвердили відродження традиційних глобальних амбіцій політичної еліти держави. Тому можна сказати, що уряду Т. Блера не вдалось знайти баланс між європейським та атлантичним напрямками зовнішньої політики.

Зміна у 2007 році лідера лейбористів та прем'єра-міністра Сполученого Королівства, створила нову ситуацію у зовнішній політиці держави. Із самого початку свого прем'єрства, Г. Браун відмічав, що США як і раніше є важливим партнером у зовнішній політиці Великої Британії. Загалом політика британського діяча нагадувала політику Т. Блера, де основними завданнями залишались: грати роль світового посередника у зовнішньополітичних справах, не зупинятись на досягнутому і враховувати помилки минулих років. Але деякі зовнішньополітичні постулати уже були відсутніми, а сам прем'єр неодноразово заявляв у виступах, що для держави найбільш пріоритетними є «особливі відносини» через спільні цінності, які вони розділяють. [16] Тобто як і в попередниках, ми можемо спостерігати, що Європа грає роль «додаткового важеля» у політиці Британії. Тобто і Т. Блер, і Г. Браун підтверджують важливість участі в регіональному проекті як інструменту втілення інтересів держави у Європі, але глобальні амбіції протистояли тісній взаємодії держави із ЄС.

Можна підсумувати, що ідея «великої Британії» не залишала державу, незважаючи який політичний діяч приходив до влади. Цю тенденцію ми можемо спостерігати сьогодні, коли через постійні та довготривалі протиріччя «єврооптимістів» та «євроскептиків», уряд на чолі з Д. Кемероном заявили про здійснення референдуму, в якому постало

питання членства держави в ЄС. Останні обґрунтовували необхідність прийняття цього рішення, звертаючи увагу на європейську бюрократію, низькі темпи росту економіки та необхідність постійно узгоджувати національну політику із Брюсселем. Тобто членство в ЄС забирає частину суверенітету, а взамін «нічого не дає – лише гальмує розвиток». [14] Це підтверджує і теперішній прем'єр-міністр Великої Британії Т. Мей, яка у своїй промові в Ланкастер-Хауз 17 січня 2017 року, публічно розповіла про власне бачення свого кабінету щодо припинення членства держави в європейському проекті. За думкою політика, Brexit дає державі шанс не тільки вибудувати нові стосунки із Європою, але і стати державою, в якій громадяни хочуть її бачити, а саме по-справжньому «глобальною». [5] Прем'єр-міністр пояснила, що оскільки Британія завершує своє членство в ЄС, відкрилась нова можливість віри в суверенну і глобальну Британію. Головне завдання для Т. Мей – досягнути домовленостей із США щодо торговельного партнерства, на яке вона покладає чималі надії, у зв'язку із втратою доступу до єдиного ринку Європи. [11] Але при цьому політик ставиться до європейського проекту позитивно. Вона підкреслює, що Британія цінить відносини із Європою, тому залишиться її вірним союзником і надійним партнером: «ми покидаємо Європейський союз, але не покидаємо Європу».

Отже, можна прослідкувати декілька тенденцій, які визначають європейський вектор політики Лондона: а) позиціонування державою себе як, певного роду «great power»; б) похідна від першої – сприйняття ЄС у якості інструменту для досягнення поставлених задач на міжнародній арені. Подібне сприйняття, в свою чергу, ставить під загрозу можливість співпраці із ЄС в межах тих «правил гри», які ним встановлюються.

Список джерел та використаної літератури:

1. Bevin E. Anglo-Soviet Relations. Note by the Secretary of State for Foreign Affairs URL: <http://filestore.nationalarchives.gov.uk/pdfs/small/cab-129-3-cp-218>
2. Common Sitting of 18 March 2003. Iraq. Op. cit. с. 775
3. Heath E. The Course of My Life. London, 1998p. 203
4. Tarnavskiy O. Proponents of Euroscepticism in the United Kingdom from 1950 to 2017 / Omelian Tarnavskiy. // Central European political studies. – 2017. – No4.
5. Telegraph. Theresa May declares Brexit will make a 'truly global Britain' at Davos URL: <https://www.telegraph.co.uk/business/2017/01/19/theresa-may-declares-brexite-will-make-truly-global-britain-davos>
6. Thatcher M. *Britain Awake* January 19, 1976— Kensington Town Hall, Chelsea, London
7. Williams Ch. Harold Macmillan. London, 2010, p. 374.

8. Валуев А.В. Великобритания на пути в единую Европу: от Черчилля до Блэра / А.В. Валуев // *Известия Российского государственного института им. А.И. Герцена*. – 2009. – № 117.
9. Грубінко А.В. Велика Британія в європейській політичній інтеграції: історичні витоки "особливої" позиції та сучасність (до 70-ї річниці промов У. Черчілля у Фултоні та Цюриху) // *Зовнішні справи*. – 2016. – № 4. – С. 36-39
10. Капитонова Н.К. *Эдвард Хит – премьер-министр «неудачник»* // Новая и новейшая история. 2015. № 4. - Перегудов С.П. Тони Блэр. М., 1999
11. Кулькова О. Brexit и «особые отношения» Великобритании с США — wishful thinking? URL: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/brexit-i-osobyie-otnosheniya-velikobritanii-s-ssha-wishful-th/>
12. Рубинський Ю. Т. Ліонель Жоспен. Перегудов С. П. Тоні Блер. Орлов Б. С. Гехард Шрьодер. Політичні портрети. – К.: Основні цінності, 2004. – 222 с
13. Сагалова А. А. Дилемма Эрнеста Бевина: коллективная оборона и интеграция в европейской политике Великобритании после Второй мировой войны // *Клио*. 2013. № 1. С. 29-35.
14. Солодова Д. Brexit: Почему Британия хочет покинуть ЕС — Bird In Flight. URL: <https://birdinflight.com/ru/mir/201606a6617-brexit-2016.html>
15. Тоді Ф. Нарис історії Європейського Союзу/ пер. з англ. М. Марченко. К.: К.І.С., 2001. С. 24
16. Федоров К. К вопросу о внешнеполитическом курсе Великобритании в период премьерства Гордона Брауна // *Власть*. – 2012